

DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-2-62>

УДК 336.76

Татарин Н.Б.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансового менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Беднарчук В.В.

студентка,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Млінцова А.О.

студентка,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Tataryn Natalia, Bednarchuk Victoria, Mlintsova Alina

Ivan Franko National University of Lviv

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

У статті досліджено теоретичну сутність поняття «фінансовий ринок» згідно з поглядами різних учених. Розглянуто стан фінансового ринку України протягом останніх років, у тому числі досліджено стан банківського сектору фінансового ринку, ринку страхових послуг, особливості діяльності фондового ринку та функціонування небанківських фінансово-кредитних установ. Розглянуто динаміку кількості банків в Україні, у тому числі з іноземним капіталом. Досліджено динаміку активів банків України. Щодо фондового ринку, то проаналізовано кількість випусків акцій на ринку протягом останніх років і діяльність фінансових установ небанківського типу в Україні. Так, досліджено динаміку кількості фінансових компаній та лізингодавців, кількість укладених договорів фінансового лізингу протягом останніх років. Шляхом аналізу показників фінансового ринку визначено проблеми та недоліки функціонування фінансового ринку. Наведено конкретні заходи щодо перспективного розвитку фінансового ринку України.

Ключові слова: фінансовий ринок, банк, цінні папери, акції, фінансова компанія, страховий ринок, фондовий ринок, активи.

Постановка проблеми. Сьогодні фінансовий ринок відіграє дуже важливу роль, оскільки має вплив на розвиток усіх секторів економіки нашої держави.

Так, ефективний страховий ринок, пенсійні фонди та небанківський сектор допомагають у розвитку економічних процесів для суспільства тощо. Для України

становлення та подальший розвиток фінансового ринку є передумовою появи потужного джерела інвестицій, що спрямовуватимуться в різні сектори економіки. Проте сьогодні фінансовий ринок України характеризується нестабільністю, суттєвим відтоком фінансових ресурсів, слабким розвитком фінансових посередників. Війна на Сході, постійні коливання курсу валют, занепад економіки сприяють лише погіршенню стану фінансового ринку України. Цим зумовлена актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тенденції розвитку фінансового ринку в Україні стали предметом широкого обговорення в науковій літературі. Перспективам розвитку вітчизняного фінансового ринку приділяється значна увага як вітчизняних, так і зарубіжних учених, серед яких – С.В. Онишко, О.В. Єрмошкіна, А.А. Олешко, Т.Л. Кучер та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження стану та перспектив розвитку фінансового ринку України на сучасному етапі. Для досягнення мети необхідно виконати аналіз особливостей функціонування вітчизняного ринку фінансових послуг.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні однією з вимог сталого функціонування економіки є ефективне функціонування фінансового ринку. Саме розвиток та становлення фінансового ринку є необхідною умо-

вою для розвитку інших секторів економіки держави. Досконало функціонуючий страховий ринок, розвинені небанківські кредитні установи, пенсійні фонди та інші фінансові установи сприяють стабільному розвитку всіх економічних процесів у суспільстві.

Існує багато поглядів учених щодо сутності поняття «фінансовий ринок» (табл. 1) [2].

Отже, проаналізувавши всі погляди вчених, вважаємо, що фінансовий ринок – це найважливіший складник фінансової системи держави, який може успішно розвиватися і функціонувати лише в ринкових умовах.

Дослідимо особливості фінансового ринку України. Найактивнішими учасниками фінансового ринку України є банки, страхові компанії, фондові біржі, адже саме вони становлять найбільшу частку фінансових ресурсів держави. Розглянемо особливості діяльності комерційних банків в Україні протягом останніх років (рис. 1).

Оцінивши найактуальніші дані Національного банку України, варто відзначити, що протягом останніх років спостерігається зменшення кількості діючих у країні банків, у тому числі зменшується кількість банків з іноземним капіталом. Так, станом на 01.01.2015 в Україні діяло 163 банки, а вже станом на 01.01.2016 їх кількість скоротилася на 28%, до 117 банків. Станом на 01.01.2017 кількість діючих

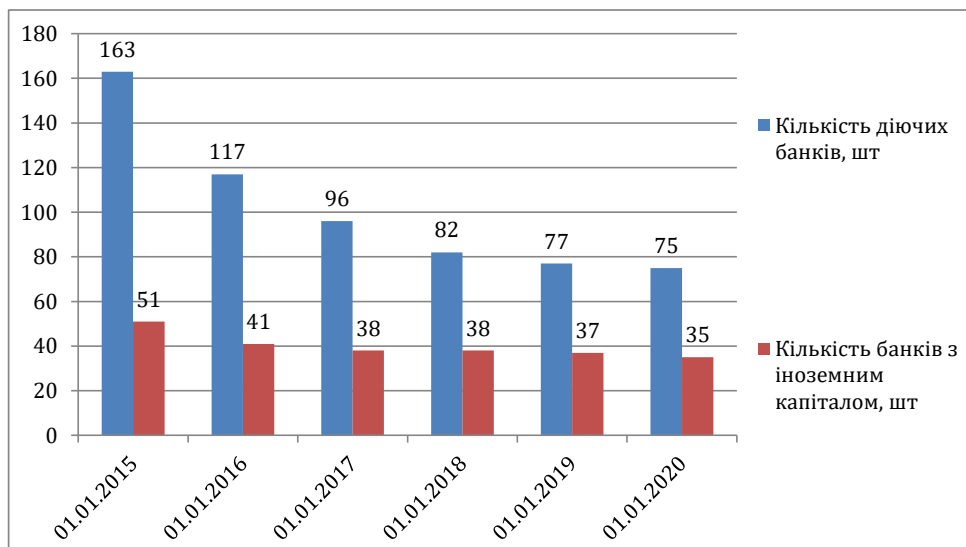

Рис. 1. Динаміка діючих в Україні банків, 2015–2019 рр., од.

Таблиця 1

Погляди вчених на сутність поняття «фінансовий ринок»

№ п/п	Вчений	Сутність поняття «фінансовий ринок»
1.	Л.М. Красавина	Частина ринку позичкових капіталів, де переважно здійснюються емісія, купівля-продаж цінних паперів, у тому числі в євровалютах
2.	І.О. Бланк	У найбільш загальному вигляді фінансовий ринок є ринком, на якому об'єктом купівлі-продажу виступають різноманітні фінансові інструменти і фінансові послуги
3.	В.М. Шелудько	Являє собою систему економічних та правових відносин, пов'язаних із купівлею-продажем або випуском та обігом фінансових активів
4.	В.М. Опарін	Сукупність обмінно-перерозподільних відносин, пов'язаних із процесами купівлі-продажу фінансових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності

банків становила 96, а вже станом на 01.01.2018 – 82 банки. Станом на 01.01.2020 в Україні зареєстровано 75 діючих комерційних банків, що на 54% менше, ніж станом на 01.01.2015.

Під час оцінки банківського сектору важливою є оцінка активів банків. Розглянемо динаміку активів банків України протягом останніх років (рис. 2) [3].

Дослідивши дані Національного банку України, варто відзначити, що протягом останніх років спостерігається збільшення активів українських банків. Так, станом на 01.01.2015 активи банків становили 1 148 652 млн грн, у наступному році зросли на 9,2% і становили 1 254 385 млн грн. Станом на 01.01.2017 спостерігалось зменшення активів банків. А вже з наступного року активи банків збільшувалися і вже станом на 01.01.2020 становили 1 494 460 млн грн.

Досліджуючи фінансовий ринок, варто дослідити фондовий ринок. Так, важливим критерієм під час оцінки ринку цінних паперів є дослідження обсягу випуску акцій (рис. 3) [4].

Дослідивши дані Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, варто відзначити, що

динаміка випуску акцій на фондовому ринку України має цікаву траєкторію. Протягом 2015–2017 рр. спостерігалось зростання обсягу випуску акцій на ринку цінних паперів України. Так, у 2015 р. було випущено цінних паперів на суму 128 554,79 млн грн, у 2016 р. – на 62,9% більше (209 361,94 млн грн), а в 2017 р. ще більше – на 55,2% (324 844,24 млн грн). Вже у 2018 р. ми бачимо різке зменшення обсягу випуску акцій на фондовому ринку України: обсяг випуску становив 22 263,97 млн грн, що на 92,2% менше, ніж у попередньому році. У 2019 р. обсяг випуску акцій на фондовому ринку України зріс відносно попереднього року і становив 63 539,53 млн грн.

Під час дослідження фінансового ринку варто дослідити діяльність фінансових компаній як активних учасників фінансового ринку. Діяльність фінансових установ небанківського типу фінансових компаній контролює Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Так, станом на 2015 р. в Україні функціонувало 534 фінансові компанії, у 2016 р. їх кількість зросла на 51,5% і становила 809 компаній. У 2017 р.

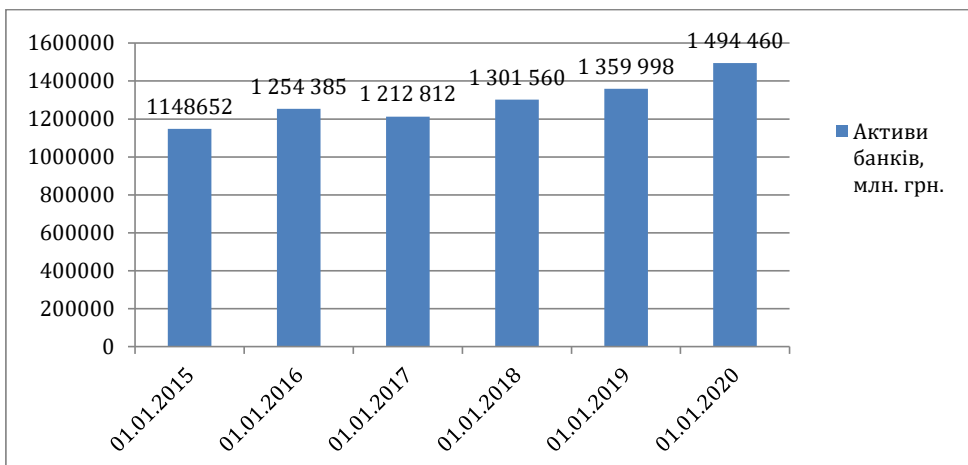

Рис. 2. Динаміка активів банків України, 2015–2019 рр., млн грн

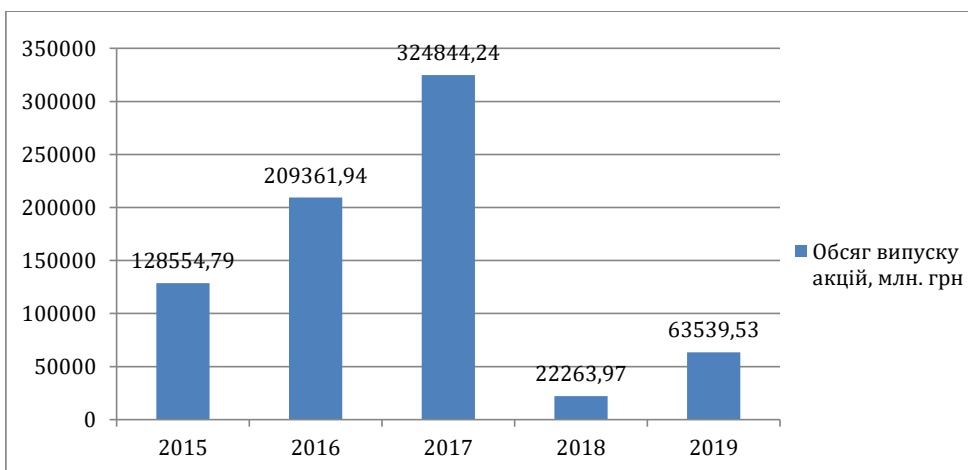

Рис. 3. Динаміка обсягу випусків акцій, 2015–2019 рр., млн грн

Динаміка кількості лізингодавців та укладених договорів фінансового лізингу, 2015–2019 рр.

ЮРИДИЧНІ ОСОБИ (ЛІЗИНГОДАВЦІ)					
Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	9 місяців 2019 р.
Кількість зареєстрованих установ, шт.	267	202	183	167	165
Кількість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період, шт.	2700	9122	7699	8739	7780

Основні показники діяльності страхових компаній за 2015–2019 рр.

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	9 міс. 2019 р.
Кількість страхових компаній, шт.	382	310	294	281	234
Валові страхові премії, млн грн	29736,1	35170,3	43431,8	49367,5	40561,9
Валові страхові виплати, млн грн	8100,5	8839,5	10536,8	12863,4	9845,6

кількість фінансових компаній становила 818 компаній, а згідно з найактуальнішими даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, станом на III квартал 2019 р. їх кількість становила 975 компаній, що на 3,7% більше, ніж у 2018 р. [5].

Щодо активів фінансових компаній, то протягом 2015–2019 рр. спостерігалось їх збільшення. Так, у 2015 р. активи фінансових компаній становили 64 960,0 млн грн, у 2016 р. вони зросли на 49,8%, а в 2017 р. – на 10,5% і становили 107 533,9 млн грн. У 2018 р. активи фінансових компаній знову збільшилися і становили 125 322,3 млн грн. Згідно з найактуальнішими даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, станом на III квартали 2019 р. активи фінансових компаній становили 147 637,2 млн грн [5].

Не можна не згадати під час дослідження фінансового ринку про такі небанківські фінансово-кредитні установи, як лізингодавці (табл. 2) [5].

Так, згідно з даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, в Україні протягом останніх років спостерігалось зменшення лізингодавців. У 2015 р. їх кількість становила 267 юридичних осіб, а вже станом на III квартал 2019 р. – на 38,3% менше (165 компаній). Щодо кількості договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період, то в 2015 р. було укладено 2 700 договорів фінансового лізингу, у 2016 р. – майже в чотири рази більше (9 122 договори), а вже станом на III квартали 2019 р. було укладено 7 780 договорів фінансового лізингу.

Важливе місце на фінансовому ринку України належить установам небанківського типу – страховим компаніям (табл. 3) [6].

Дослідивши статистику страхового ринку, варто відзначити, що протягом 2015–2019 рр. спостерігалось зменшення кількості страхових компаній в Україні. Так, у 2015 р. в Україні зареєстровано 382 страхові компанії, у 2016 р. їх кількість скоротилася на 19% і

становила 310 компаній. У 2017–2018 рр. знову спостерігалось скорочення кількості страхових компаній, а вже станом на III квартал 2019 р. в Україні зареєстровано 234 страхові компанії. Щодо страхових премій та страхових виплат, то протягом 2015–2019 рр. також спостерігалось їх збільшення.

Дослідивши ситуацію на фінансовому ринку України, варто відзначити, що сучасний етап розвитку фінансового ринку та його складників є вкрай складним, динамічним і важкопрогнозованим. Проте саме такий період є найбільш сприятливим для впровадження інноваційних заходів щодо реформування фінансового ринку.

Ураховуючи те, що фінансовий ринок впливає на платоспроможність та стабільність фінансової системи, варто впроваджувати заходи щодо його вдосконалення. Для розвитку фінансового ринку в Україні перспективними є такі заходи:

- спрямування реформ у країні на підвищення якості життя населення, стимулювання заощаджень і підвищення потенціалу розвитку фінансового ринку;
- створення сприятливих умов для появи нових фінансових інститутів;
- посилення конкурентоспроможності існуючих в Україні фінансових установ;
- запровадження в практику міжнародних стандартів надання фінансових послуг;
- розвиток та вдосконалення системи фінансового моніторингу та контролю;
- створення сприятливого інвестиційного клімату;
- упровадження нових вимог до систем внутрішнього аудиту та контролю над діяльністю фінансових інститутів [1].

Висновки. Отже, фінансовий ринок є найважливішим фундаментом для розвитку та стабільності ринкової економіки. Розвиток фінансового ринку має стати головним елементом економічного середовища, який зможе забезпечувати фінансування реального сектору економіки через залучення інвестицій, а також перерозподіл капіталів.

Список літератури:

1. Бондаренко О.С., Адаменко І.П. Перспективи розвитку фінансових інститутів в економіці України. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 5/2018. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2018/4.pdf (дата звернення: 03.03.2020).
2. Еш С.М. Фінансовий ринок : навчальний посібник ; 2-е вид. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 528 с.
3. Національний банк України. Основні показники діяльності банків України. URL : <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1> (дата звернення: 04.03.2020).
4. Національна комісія із цінних паперів та фондового ринку. Офіційний сайт. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. URL : <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (дата звернення: 06.03.2020).
5. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Інформація про стан і розвиток фінансових компаній та лізингодавців. URL : <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-finansovykh-kompanii-lizynhodavtsiv-ta-lombardiv-Ukrainy.html> (дата звернення: 06.03.2020).
6. Статистика страхового ринку України. *Фориншурер*. URL : <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення: 10.03.2020).

References:

1. Bondarenko O.S., Adamenko I.P. (2018) Perspektyvy rozvytku finansovykh instytutiv v ekonomitsi Ukrainy [Perspectives of development of financial institutions in the economy of Ukraine]. *Economic Science. Investments: Practice and Experience*, no. 5/2018. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2018/4.pdf (accessed 03 March 2020).
2. Esh S.M. (2011) Finansovyi rynek. Navch. posib. 2-he vyd. [Financial market. Educ. tool. 2nd species.]. Kiev: Center for Educational Literature. (in Ukrainian)
3. Natsionalnyi bank Ukrainy (2020) Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv Ukrainy [Key performance indicators of Ukrainian banks]. Available at: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1> (accessed 04 March 2020).
4. Natsionalna komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku (2020) Analitychni dani shchodo rozvytku fondovoho rynku [Analytical data on stock market development]. Available at: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (accessed 06 March 2020).
5. Natsionalna komisiia, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuвання u sferi ryнкiv finansovykh posluh. Informatsiia pro stan i rozvytok finansovykh kompanii ta lizynhodavtsiv [National Commission for the State Regulation of Financial Services Markets. Information on the status and development of financial companies and lessors]. Available at: <https://www.nfp.gov.ua/en/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-finansovykh-kompanii-lizynhodavtsiv-ta-lombardiv-Ukrainy.html> (accessed 06 March 2020).
6. Statystyka strakhovoho rynku Ukrainy [Statistics of the Ukrainian insurance market]. *Forynshurer*. Available at: <https://forinsurer.com/stat> (accessed 10 March 2020).

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОГО РЫНКА В УКРАИНЕ

В статье исследована теоретическая сущность понятия «финансовый рынок» с точки зрения различных ученых. Рассмотрено состояние финансового рынка Украины в последние годы, в том числе исследованы состояние банковского сектора финансового рынка, рынка страховых услуг, особенности деятельности фондового рынка и функционирования небанковских финансово-кредитных учреждений. Рассмотрена динамика количества банков в Украине, в том числе с иностранным капиталом. Кроме того, исследована динамика активов банков Украины. Что касается фондового рынка, то проанализировано количество выпусков акций на рынке в течение последних лет, а также деятельность финансовых учреждений небанковского типа в Украине. Исследованы динамика количества финансовых компаний и лизингодателей, количество заключенных договоров финансового лизинга в течение последних лет. Путем анализа показателей финансового рынка определены проблемы и недостатки функционирования рынка. Предложены конкретные мероприятия по перспективному развитию финансового рынка Украины.

Ключевые слова: финансовый рынок, банк, ценные бумаги, акции, финансовая компания, страховой рынок, фондовый рынок, активы.

PROSPECTS OF FINANCIAL MARKET DEVELOPMENT IN UKRAINE

Today, in times of market economy development, the financial market plays an important role. The success of the financial market is the key to the success of the entire economy of the country. Perfectly functioning insurance market, advanced non-bank credit institutions, pension funds and other financial institutions contribute to the stable development of all economic processes in society. However, given the importance of the elements of the financial market, it has certain disadvantages of functioning. This determines the relevance of the chosen topic. The article examines the theoretical essence of the concept of "financial market" according to the views of various scientists. The state of the financial market of Ukraine in recent years is considered. The situation of the banking sector of the financial market, insurance market, features of stock market activity and functioning of non – bank financial and credit institutions are investigated. The article deals with the peculiarities of the activity of commercial banks in Ukraine in recent years. Also, the study looks at the dynamics of the number of banks in Ukraine, including those with foreign capital. In addition, the dynamics of the assets of Ukrainian banks were investigated. With respect to the stock market, the number of issues of shares on the market during the last years is analyzed. The activity of non-banking financial institutions in Ukraine, which is controlled by the National Commission for State Regulation in the Financial Services Markets, is also analyzed. Thus, the dynamics of the number of financial companies and lessors, as well as the number of financial leasing agreements in recent years, have been investigated. The dynamics of the assets of financial companies over the past years are analyzed. An important place in the financial market of Ukraine belongs to institutions of non-banking type, namely insurance companies. The article highlights the main indicators of the activity of insurance companies in the last years, such as the number of insurance companies, gross insurance premiums, gross insurance payments. By analyzing financial market indicators, problems and deficiencies of financial market functioning have been identified. There are also concrete measures for the perspective development of the financial market of Ukraine.

Key words: financial market, bank, securities, stocks, financial company, insurance market, stock market, assets.